

Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Կ Ա Ն

Թիֆլիսի առևտրական գազեր:

Հրատարակում է շաբաթը մէկ անգամ կէս թերթ, կիրակի օրերով: 10 ամսայ դինր: Մարտից մինչև Յունիսը քաղաքում 2 ման. 50 կոպ., դուրսը՝ 3 ման. թ:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԹԵՐԹ
(Ա. Ռ. Ա. Ջ. Ի. Ն. ՏԱՐԻ)

Գաղեթին ստորագրվիլ կարելի է խմբագրողի մօտ:
Գաղեթում հրատարակելու կընդունվին մասնաւոր յայտարարութիւններ: Գների մասին կարելի է խմանալ խմբագրատանը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ:

Տէրութենի կարգադրութիւնները, պարգևներ, տորդեր և ուրիշ յայտարարութիւններ: Առատորը և է հարկարը: Հիմնական ընդհանուր կրիզիսի պատճառները: Թիֆլիսի մի ատուտորի մասին: Զանազան տեղեկութիւններ: Մասնաւոր յայտարարութիւններ:

ԻՄԲԱԳՐԱՏԱՆԵՅ:

«**Վ**աճառականի» խմբագրութիւնը յայտնում է, որ էս տարի յուլիսի 1-ից սկսած, բացի 10 ամսով ստորագրվիլը, ընդունում է նմանապէս և 6 ամսով ստորագրութիւն մինչև դեկտեմբերի վերջը: Էդ վեց ամսի համար գինը նշանակվում է Թիֆլիսում 1 մ. 50 կ. իսկ քաղաքից դուրսը՝ 2 մ.

Դեռ էլի շարունակվում է «**Վ**աճառականի» համար ստորագրութիւնը առաջին Աճ.ից էս դաղեթի ճակատումը յայտնած գներով:

ՏԵՐՈՒԹԵՆԻ ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, ՊԱՐԳԵՆՆԵՐ:

Էս տարի մայիսի 20-ին Արևմտեան Կովկասի վերջաւորապէս նուաճելու ժամանակը 1864 թվին ցոյց տված քաջութիւնների համար ստացաւ Ղուբայի հետևակազոր գնդի շտաբ-կապիտան ԲՈՏԻՆԵԱՆՅԸ 3-դ աստիճանի Ստանիսլավա իր դարգերով:

ՏՈՐԳԵՐ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

Կովկասեան Խնտեղանտի կառավարութեանում էս յուլիսի 25-ին նշանակված է Կովկասի մադալինների համար 25,000 հաստ կտաւից պարկեր պատրաստելու տորգը:

Օրդուբադի նահանգական կառավարութեանում օգոստոսի 16-ին նշանակված է Օրդուբադի սոլդիերայում գտնված թագաւորական կշիռներ և նրանց պատկանելիքների ծախելու տորգը:

Կովկասեան Պրիկազում էս յուլիսի 20-ին և նրանից յետոյ հետևեալ օրերը կծախվեն արծաթեղէններ, ոսկեղէններ և ուրիշ թանկագին բաներ, որոնց թափելու ժամանակը անց են կացրել նրանց տէրերը:

Դոնի վրայ գտնված Բոստովի քաղաքական կառավարութեանում էս տարի օգոստոսի 4-ին նշանակված է Ղուբանի սրբ-վիանտի մադալինից լազարեան մադալինը 2,300 չեթվերտ ալիւր և 200 չեթվերթ կըրուպայի հասցնելու տորգը:

Կովկասի զինուորական խորհրդարանում, որ գտնվում է Թիֆլիսում, նշանակված է օգոստոսի 8-ին Ստավրոպոլի և Թիֆլիսի պրովիանտի մադալինների համար 1866 թվին հիւանդանոցի առարկաներ և նիւթեր հասցնելու տորգը:

Թիֆլիսի չրջակայ տեղերի կարգի ղեկու համար սարգված կոմիսիան յայտնում է, որ էս յուլիսի 30-ին նշանակված է էստեղ Հաւլաբար, Զուղուրեթի ծորումը գտնված երկր կտոր գետին, որի ամեն մէկը 60 քառակուսի սաժեն է: Էդ գետինների առնողը պարտաւորվում է անպատճառ 3 տարվայ մէջ չինութիւն անել: Էս դործի մասին տեղեկութիւն ստանալու ցանկացողները կարող են դառնալ էդ Կոմիսիայի անդամ ս. Ֆէօդորովին:

Կովկասեան Պրիկազում էս տարի սեպտեմբերի 5-ին նշանակված է հանգուցեալ պատուաւոր քաղաքացի Վարդան Արշակունու ժառանգների Թիֆլիսի 1 մասումը և 2 կվարտալումը գտնված տան ծախելու տորգը: Տունը գին է դրած 42,000 մ.

Երևանի դաւառական կառավարութեանում էս տարի նոյեմբերի 14-ին նշանակված է գուբերնսկի սեկրետար Գրիգոր Սոլոմոնեանցի Երևանում գտնված երկուտան ծախելու տորգը:

Քութայիսի դաւառական կառավարութեանում էս տարի նոյեմբերի 7-ին նշանակված է Քութայիսի բնակիչ աղին Խվան Տինտիկովի 5,250 մ. գին դրած երկու յարկանոց տան ծախելու տորգը:

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

յուլիսի 16-1866.

Բոլոր մարդկութենի վիճակը կախած է առուտորից: Աշխատանքի, դործունէութեանի փոխելը ապրանքների, ոսկու և արծաթի վրայ՝ հասարակօրէն ասում ենք առ ու տ ու ռ կամ տ ու ռ և առ: Այժմ յանկարծ վերջանար աշխարհիս վրայ էդ առ ու տ ու ռը, կարելի է ասել որ ընդհանուր մարդկութիւնը կկուտարանար, հարկը միլիոնաւոր մարդիկ քաղցած կմեռնէին և էսքան դարերի աշխատանքի պտուղը—այժման լուսաւորութիւնը, նորից կանհետանար աշխարհիս երեսիցը:

Առուտորը նման է մեր երակներումը վաղող արիւնին, և ինչպէս որ արիւնի վաղելու շտապեցնող կամ ծանրացնող բաները վնասակար են մեր առողջութեանին, էնպէս է մեր տնտեսական կեանքին և բարօրութեանին վնաս է էն ամեն բանը, որը որ խանդարում է և ծանրացնում է առուտորի ուղիղ ընթացքը:

Եւրոպայի տնտեսականութեան կրած վընասանքի զլխաւոր պատճառը անշուշտ փողի դործածութիւնն է իրրե առուտուրի կամ փոխառութեան միջոց:

Բայց փողն էն օրվանից կորցրեց էդ նըշանակութիւնները, երբ որ մարդիկ զգացին որ փողը—ոսկին ու արծաթը աշխարհիս վըրայ շատ քիչ է համեմատելով իր պահանջվելուն հետ, երբ ուրեմն էլ չկարողացան մարդիկ ամեն բան առնել ու ծախել նաղղի—ոսկու ու արծաթի վրայ: Որքան շատ ուղղակի կային ոսկու ու արծաթի, էնքան ի հարկէ էդ մատանքի զինը բարձրանում էր, միւս կողմից տարէ ցտարի աւելանում էր աշխարհիս վրայ շինած ապրանքների որքանութիւնը, համեմատելով ոսկու հանքերի բերքի հետ: Փողի էդպիսի ընթացք բռնելու հետեանքն էն էլաւ, որ ոսկի ունեցողները սկսեցին մեծ զգուշութեամբ պահել էդ մտտալը, որ դուցէ ժամանակով իրանցը շատ պէտք դայ, բայց էդուրով չկրճացաւ բանը, այլ էդ ոսկու տէրերը շարունակեցին ժողովել ոսկի էստեղից ու էնտեղից և միմիայն ժամանակ ժամանակ իրանց բարեկամ—ոսկի չունեցող պարսններին փոխ էին տալիս ոսկի՝ որոշած ժամանակով, հաստատ ապահովութիւն կամ դրաւ առնելով, էն պայմանով որ յետ դարձնելիս իրրե նվթաւոր չնորհակալութիւն աւելացնեն էդ փողին և շահ կամ տոկոսիք ասած փողը: Փողի էդպիսի ընթացքից ծագեց է հ տ ի բ ա ը ը: Ամեն տեսակ առուտուրի մէջ ծախսողը և առնողը միմեանց ծախսածի ու առածի, կամ պարզ ասելը, միմեանց վրայ փոխիսած ապրանքների հաւասար հարկաւորութիւն ունին և էդ պատճառով հաւասար էլ ծառայութիւն են ցոյց տալիս միմեանց: Փոխադարձաբար կատարած ծառայութիւնների հաւասարութիւնը—էս է առուտուրի օրէնքը և նշանակութիւնը, բայց միմիայն ոսկու առուտուրը էդ օրէնքին չէ ընթարկում: Փողի շահով տալու ժամանակը մեծ հարկաւորութիւն ունեցողը միայն շահով վեր առնողն է, ամբողջ միայն պահանջում է հաստատ դրաւ կամ կրաշխաւորութիւն, որ իր ժամանակին անշուշտ կրկնադարձնեն իրան շահը վրէն աւելացնելով: Արմատնից հարկաւորութիւն ունենալը, միմեանց ծառայութիւնների կամ օգնութիւնների կարօտութիւն ունենալը շատ լինական և հասարակ բան է, բայց փողի կարօտութիւն ունենալը շատ անձեռնտու բան է: Եդ պատճառով ամեն փորձված մարդ և մանաւանդ էհտիրար ամբողջ միշտ աշխատում է վախճել էհտիրար ստանալուց, որով

հետե էհտիրար ստացողը բարոյապէս ճորտ է դառնում էհտիրար ամբողջը: Ես բանը ամենից լաւ հասկացաւ հրէից ազգը: Հրէաները, կորցնելով իրանց քաղաքական դրութիւնը, իրանց տէրութիւնը և զրկվելով հայրենիքից, ամեն ազգերից առաջ հասկացան փողի նշանակութիւնը և սկսեցին ժողովել ոսկին ու արծաթը ու շահով տալ, էհտիրարի առուտուր սարգել: Իրանց թշնամիներից կրած անթիւ հալածանքները ստիպեցին խարայեցալուց իրանց ազատութենի դործիք չինել ոսկին և արծաթը և ճշմարիտ որ ոսկին միշտ փրկել է հրէաներին: Բարեկացիները, Յոյները և Հռովմայեցիները, մէկ խօսքով հրէից բոլոր թշնամիները և հալածողները վաղուց անհետացան աշխարհիս երեսից, որովհետե նրանք չհասկացան ոսկու վըրկարար զօրութիւնը: «Փողը մեր ոյժն է, ոսկին միայն կազատէ մեզ կրակից, սրից և մահից» ասացին հրէաները և էս հաւատով փողի պատերազմ բաց արին իրանց թշնամիների հետ և վերջը յաղթող դանկեցան: Այժմ աշխարհիս վրայ առաջին երեւելի փողատէրերը և բանկիրները (զառաֆները) հրէաներն են, դրանք մեծ մեծ հարստութիւնների տէրեր են և մեծ ազդեցութիւն ունին բոլոր տէրութիւնների քաղաքականութենի և տնտեսական վիճակի վրայ: Ողջ աշխարհին յայտնի են Բօղչիլիքները, Խասհակ Պարէյրի, Բարուխ Ֆուլդի, Միքսել և ուրիշ շատ շատ երեւելի հարուստ հրէաների անունները:

Ա. Ե.

ՀԻՄՆԻՎԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՐԻՋԻՍԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ:

Մեր դադկթի մէջ իր ժամանակին յայտնեցինք Լօնդոնի Օվերնոյ, Գարնէյ և ընկ. 100 միլիօն մանէթով կուտրաւալը, որը որ սարսափի զցեղ ոչ միայն Լօնդոնի, այլ և ամբողջ առեւտրական աշխարհի վրայ: Անդլիայի վաճառականները դարձան զէպ ի Անգլիայի բանկը խնդրելով որ բանկի էն կանոնը էս անգամ փոխվէր, որով բանկի տոմսակները դուրս տալը որոշած թվից աւելի չի կարող լինիլ: Բանկը իր զիսկոնտը մինչե 10% բարձրացնելուց յետոյ համաձայնեցաւ վերոյիշեալ կանոնը փոխելու և նորից էլի տոմսակներ դուրս տվեց, բայց էդ բանն էլ բոլորովին առանց օգուտի անցկացաւ: Եդ ժամանակը ամենքը սպասում էին դործի լաւանալու համար Ամերիկայից ու Ասիայից ոսկուն ու արծաթին: Ոսկին ու արծաթը բերվեցաւ, բայց էդ յոյսերը չկատարվեցան:

Անգլիացուց բանկը մինչե էսօր էլ զիսկոնտը 10%—ից չէ ցածացնում: Ամերիկայումը նմանապէս առուտուրը ծանր էր դնում ինչպէս շատ նաղղ ոսկի էլած ժամանակը, նոյնպէս և էդ թանկագին մտտանքի Եւրոպայ անցկենալուց յետոյ: Եդ բոլորից պարզ ծագում է էն հետեանքը, որ փողը շատ մեծ նշանակութիւն չունէ առուտուրի համար. ոսկու քիչ էլած ժամանակը կարող է առուտուրը նոյնքան լաւ լինիլ, որքան ոսկու էլած ժամանակը կարող է լինիլ վատ: Լաւ առուտուրի ժամանակը, երբ որ կայ է հտիրար, շատ քիչ առուտուր անող նաղղի կառնէ ապրանք, նա ուր ունէ 50,000 մանէթ՝ 300,000 մանէթի պատասխանատվութիւն է իրա վրայ վեր առնում: Բացի էդ 1857—58 թւի կրկիսը պարզացրուց մէկ քանի անցքեր, որ էն առեւտրական տները, որոնք 400,000 մանէթ նաղղ փող ունէին, նրանք 27 միլիօնի վիսիւնների վճարելու յանձնառու էին լինում: Քանի որ էդ առեւտրական տները լաւ էհտիրար ունին, դրանք միմեանց վրայ դուրս են տալիս վիսիւններ, և էդպիսով բոլորովին իրանց յոյսը դնում են թղթերի վրայ: Եդ ժամանակը թուղթն էնալիսի մէկ նշանակութիւն է ստանում, որ ակամայ կարծում է մարդ թէ ոսկին ու արծաթը բոլորովին կարող են դուրս գցվիլ դործածութենից և տեղը թուղթը դործ դնել: Բայց երբ որ ապրանքներ շատ կան ու դործածողները քիչ են, երբ որ ապրանքները վաճառականի չլնքին են մնում ածած, երբ միւս կողմից վերջապէս էդ մի և նոյն ապրանքի բերողները աւելանում են, էն ժամանակն էն թուղթը, էն վիսիւնը, որի վրայ առաջ ամենքը շատ յարգանքով էին մտիկ տալիս, հիմի յանկարծ կորցնում է իր էհտիրարը և ամենքը թղթի տեղ մէկ նվթաւոր միտալէ փող են ուղղում: Առաջ որ 100 մանէթանոց թղթի վրայ ամենքը էնպէս էին մտիկ տալիս ինչպէս 100 մ. ոսկու և արծաթի վրայ. հիմի երբ դէպի թուղթն էլ էհտիրար չկայ, ամենքը ցանկանում են, որ իրանց 100,000 մանէթը չէ թէ միայն առեւտրական դաւթարների մէջը լինի նշանակած, այլ և էդ փողը ոսկու ու արծաթի ձեւով իրանց անդուկներումը լինի կողպած: Պէտք է գիտենալ, որ փողի պակասութենի և կրկիսի պատճառն է առուտուրի դադարիլը, ծախսի քշութիւնը և առ հասարակ էհտիրարի պակասիլը: Փողի կրկիսը առուտուրի դադարելու հետեանքն է և ոչ թէ պատճառը: Յայտնի է, որ փողի կրկիսի ժամանակներն էլ էհտիրար ունեցող մարդիկ

տակաւ է և փոխելնը, որ մեծ մասով փոփոխուի միտ է մէկ գնով է ծախուած: Անիրաւ է էդ բանը: Տաւարի աւելի մասն և փոփոխուի մասերը պէտք է առաջին տեսակ չինել և բարձր գին նշանակել, նրանից պակաս մասն մասերը երկրորդ տեսակ՝ նրանից պակաս գնով և վերջապէս շատ փոփոխուի և ջրոտ մասերը—էլի աւելի պակաս գնով: Առաջին տեսակը օրինակ որ 6 կողմէիով լինի, երկրորդը պէտք է լինի 4 և երրորդը 2 կողմէիով բոլորովին խճմտանքով կլինի, էնպէս որ միջին հաշուով փոփոխուի էլի 4 կողմէի է դաւելի ծախողին: Ծախողը չէ կորցնում ոչինչ, նա իր վարձը լիովին ստանում է և մի և նոյն ժամանակը աւանդն էլ բոլորովին ապահովված է, գիտնալով, որ լաւ մօին շատ փող պէտք է տայ և վատին՝ քիչ: Ի հարկէ էն ժամանակը չեն պատահիլ էն բաները ինչպէս հիմի, որ երկու կամ երեք փոփոխ լաւ լաւ մօի հետ, մէկ էդքան էլ վատ, ոսկոռոտ և ջրոտ միտ են տալիս: Ծախողը հարկաւորութիւն չի ունենալ էդ խարդախութիւնն աւանդու, որովհետեւ նա լաւ միտը մեծ գնով և վատ միտը փոքր գնով ծախելով էլի էն կըստանայ էն ժամանակը, ինչ որ հիմի լաւն ու վատը մէկ գնով ծախելով:

Բայց բանը միայն տաքսայի նշանակելը չէ, բանն էն է, որ նշանակած տաքսան պահպանվի և ճշգրտվենու կատարվի: Մենք տեղեկացած ենք, որ էն ժամանակը, երբ որ Թիֆլիսում մօի տաքսան 4 և 5 կողմէի էր փոփոխուին, ծախվում էր շատ անդամ 7, 8 և 9 կողմէիով: Չեն տալ աւելի, անմիտ էլ կմնաս: Եղպէս էլ լինում էր: Մենք կարծում ենք, որ տաքսայի պահպանելը ժողովրդին է կախված: Տեսար տաքսային աւելի է պահանջում ծախողը, պահպանէ քո իրաւունքները, պահանջէ, որ իշխանութիւնով պէտք է, քո մեծաւոր և ծախողի արած անիրաւութիւնը: Անիրաւը, խարդախը պէտք է պատժվի, որ տաքսան էլ ունենայ նշանակութիւն: Թէ չէ ինչի նման է տաքսան և ինչի համար է, եթէ ոչ ու չի կատարի և ոչ մէկն էլ չի պահանջի կատարելու:

Վերջացնելով էս անդամով մեր խօսքերը, հարկաւոր ենք համարում ասել, որ լաւ կըլինէր եթէ ծախու չոր ձուկն էլ նմանապէս տեսակ տեսակ բաժանվէր և էնպէս ծախվէր նշանակված գներով:

ՉԱՆԱՉԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

Խօսերայի մասին: Ռուսաստանումը կրեմնուղ քաղաքումը, որ գտնվում է Պո-

լտալայի գաւառումը յունիսի 1-ից մինչև յունիսի 7-ը 100 մարդ է հիւանդացել խօսերայով, որոնցից 20-ը մեռել է:

Նիկոլան քաղաքումը, որ գտնվում է Խերսոնի գաւառումը մէկ մարդ է մեռել խօսերայով յունիսի 11-ին:

Կրոնշտանդ քաղաքումը, որ գտնվում է Պետերբուրգի գաւառումը յունիսի 15-ից մինչև 25-ը 20 մարդ հիւանդացել է խօսերայով:

Խօսերան երեւել է նմանապէս և Հիւսիսային Ամերիկայի մէկ քանի տեղերումը:

Յրանսիայումը խօսերան երեւել է շատ տեղերումը, մանաւանդ հիւսիսային մասերումը: Ամիեն գաւառումը աւելի սաստիկ էր խօսերան և էդտեղ դնաց Յրանսիայի Թաղուհի Եղեղինին հիւանդներին այցելութիւն անելու:

Խօսերան սաստիկանում է նմանապէս Հուլանդիայումը, Բելգիայումը, Սաքսոնիայումը և Պոմերանիայումը:

Բերլինումը խօսերան օրէցօր սաստիկանում է: Մինչև յուլիսի 5-ը հիւանդացել է խօսերայով 378 մարդ, որոնցից 245-ը մեռաւ: Յուլիսի 5-ին և 6-ին հիւանդացել է էդտեղ խօսերայով 148 մարդ, որոնցից էդ օրերումնեղ 71 մարդ մեռաւ:

Մխիթարական լուր Գորի քաղաքից: «Մեղու Հայաստանի» 26-դ № ումը տարած լաւն Մեծուղեանցի նամակից երևում է, որ յունիսի 20-ին էնտեղի աղապային հողերը դպրոցումը հարցաքննութիւն է ելել և աշակերտները շատ յաջող են դուրս եկել թէ կրօնից, հայկաբնութենից, պատմութենից, աշխարհագրութենից և թէ ուսուցիչները: Աշակերտները շատ պարզ են խօսում հայերէն: Հայերէն լեզուի համար շատ է աշտատել էդ ուսումնարանումը պ. Մաղաքեայ Պրովանցը, որն որ ահա 6 տարի է պարապում է էդ ուսումնարանումը անդադար: Ասում ենք մխիթարական է էս լուրը, որովհետեւ Գորու պէս քաղաքումը հայերէն լեզուի էդքան յառաջադիմութիւնը բաւական դարմանալի բան է: Տասը տարի առաջ էդտեղ ողջ քաղաքումը մէկ հայերէն խօսող անկարելի էր գտնել: Քահանաներն էլ ստիպված էին իրանց քարոզները վրացերէն ասելու, որ հայերին հասկանալի լինի: Հիմի էդ ուսումնարանումը աւարտողներից շատերը քահանայ են դառնում և տարէ ցտարի հայերէն լեզուի սէրն աւելացնում ժողովրդի մէջն անդադար:

ԱՌԵԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

Լիւերպուլ յունիսի 27.

Տեղեքաթով իմաց են անուր, որ ծախվել է 12,000 հակը բամբակ. գները հետն ու հետը բարձրանում են:

Պետերբուրգ յունիսի 28.

5% Լատարեյով առաջին փոխառութենի տոմսակներին գները բարձրացան 111 1/2 մանէթից մինչև 113 մ:

5% Լատարեյով երկրորդ փոխառութենի տոմսակներին գները բարձրացան 105 1/2 մանէթից մինչև 107 մ:

Ռսկին 7 մ 23 կ:

Կուրսը Լոնդոնի վրայ 3 ամիս ժամանակով 27 1/2 պէնս:

Պարիսի վրայ . . . 283 սանտիմ

Թիֆլիս 1866 յուլիսի 16.

Բամբակի առոււտուր չկայ:
Բրդի առոււտուրը թոյլ է:
Ինգլիզու շաքարը . . . 10 մ. 80 կ.
Ռսինը 11 մ 20 կ.
Արծաթը 72 պրօբի 85 մ.
— — 84 պրօբի 350 մ.
Ռսկին . . . 7 մ. 10 կ. և 7 մ. 20 կ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ:

Դուրս եկաւ Գ. Տ. Ա.-ի և Ա. Ե. ի աշխատասիրած ուսուցիչն Պաուլսովի գրքին յարմարացրած «Բնութեբարան հայ երեխաների համար» որ պարունակում է ութածալ 97 երես: Ծախվում է «Վաճառականին» խմբագրատանը: Գինը հատով առնողներին համար 40 կ. է, իսկ գումարով առնողներին համար՝ 35 կոպ:

Էս գրքից ծախվում է Թիֆլիսումը նմանապէս զբաղաւառ պ. Ա. Էնֆիաճեանցի մագաղինումը: